

FIGYELŐ

Szépirodalom

ESTERHÁZY PÉTER:

Semmi művészet

A kissé késve megjelenő recenzió talán egyetlen előnye, hogy eredeti (és vélhetően illuzórikus) funkciójától eltérően kénytelen lemondani arról, hogy egy független, első benyomás lenyomataként határozza meg önmagát. Tudjuk le tehát gyorsan a kötelezőket:

1) A „semmi művészet” kijelentés a művészet (a könyv) terében elhangozva (kinyomtatva) (és a könyvvel egyszerre megjelent hangoskönyvben mégiscsak elhangozva) sokkal inkább így értelmezhető: minden művészet, de a „semmi művészet” kijelentés bizonyosan. 2) „Mindezt még megírom pontosabban is”

– ígérte *A szív segédigéi*, és a *Semmi művészet* az ott elhunyt anya-alakot föltámasztva váltja valóra ezt az ígértet, Esterházytól nem meglepő módon azonban nem pontosítva, hanem éppenséggel pontatlanítva (szétírva) azt. 3) A *Semmi művészet* „anyaregény”, a *Harmonia Caelestis*, az „aparegény” logikus folytatása. 4) A már-már az evidencia értelmé-

ben használt felosztás szerint az Esterházy-életmű „nagy” (*Termelésiregény, Bevezetés a szépirodalomba, Harmonia Caelestis*), illetve „köztes” (*Egy nő, Hrabal könyve, Tizenhét hattyúk* stb.) darabokból áll. A *Semmi művészet* ez utóbbi kategóriába sorolandó. Mindezt (persze) már megírták pontosabban is.

De azért erről a „köztes”-ről mégis: mi a helyzet akkor, ha az Esterházy-életmű komplex és kevésbé komplex szövegei mégsem helyezhetők el *automatikusan* a „sikerült”, illetve „sikerületlen” kategóriákba? Miközben nyilvánvaló, hogy például az *Utazás a tizenhatos mélyére* lényegesen kisebb játékkeret hagy az értelmezés számára, mint a *Ki szavatol...*, tegyük fel kérdésként: feltétlenül ak-

kora probléma-e ez, mint amekkorának némelyek láttatni szeretnék? Az utóbbi években ugyanis mintha feltűnő igyekezet volna megfigyelhető arra nézvést, hogy bizonyítást nyerjen, Esterházy *már* nem tud írni (persze furcsa módon éppen *nem* azok részéről, akik a nagyként aposztrofált könyvek nagyságát el szokták ismerni). A nyilvánvaló te-

kintélyek megkérdőjelezése persze az irodalomban is hálás szerep, függetlenségünk, önálló gondolkodásunk megkérdőjelezhetetlen bizonyítéka. (Vessük ezt össze azzal a felülmúlhatatlanul pontos mikszáthi megfigyeléssel, mely szerint „nem lehet tudni, mi teszi az embert emlegetetté: az-e, ha valamely nagyon biztos dolgot tagad, vagy az, ha valami hihetlent állít”.)

A félreértések elkerülése végett nem a „végre közérthető” Esterházyt jöttem dicsérni, pusztán azt a véleményt szeretném nyilvánvalóvá tenni, hogy a *Semmi művészet*, ha komplexitásában el is marad például a *Harmonia Caelestis*től, hihetetlenül szórakoztató szöveg. Nemcsak olvasmányossága, közérthetősége ellenére, de legalább annyira *abból következően* az. A *Semmi művészet* ugyanis egyfelől nyilvánvalóan szervesen kapcsolódik az Esterházy-életmű egészéhez (tovább árnyalva a fikció–valóság problematikát, amelyben a szöveg a fikcionalitás terében „leplezi le” *A szív segédigéinek* „fikcionalitását”; az anya „fiktív” feltámasztásával végsősoron egy „fiktív”, giccsesre idealizált anyaképet leplez le, ahol az anya éppúgy lehet nemtörődöm, mint kurva), másfelől azonban, minthogy tulajdonképpen erre az egyetlen (nem is túl nehezen fölfejthető) „poénra” épül, olyan olvasók felé is utakat találhat, akik éppen az Esterházy-szöveg túlzott komplexitását tarthatják riasztónak.

A futballöltözők világa, a diktátorok kis szabadságának képei, a briliáns nyelvi leleménnyel megalakított, majd szétírt alakok (például Görög Miki) akár egy kevésbé elméletközpontú olvasatban is kitűnően funkcionálhatnak. Ugyanakkor pedig ezen elképzelt „naiv” olvasatok számára is megkerülhetlenné (mégis hozzáférhetővé) válik számos olyan kérdés (a játék valósága – fikció valósága analógia stb.), amely – pontosan ezen olvasatok nézőpontjából – visszafelé teheti izgalmassá Esterházy korábbi írásművészetét.

És habár a *Semmi művészet* Esterházy „nagy” szövegeihez képest nyilvánvalóan kevés radikális újítást hoz, (ettől függetlenül és éppen ezért) engedi működni, betölteni azt a (játék)teret, amelynek megalakításában éppen a „nagy” szövegek vállaltak döntő szerepet.

MÉSZÁROS MÁRTON

(*Magvető Kiadó, Budapest, 2008,*
224 oldal, 2990 Ft)

HÁSZ RÓBERT: *Sok vizeknek zúgása*

„Bizony mondom nektek, történetet elmesélni sokkalta nehezebb, mint ahogyan egyesek gondolják. Mert íme, ahogy belekezdének, máris nehézségekbe ütközöm.